

Lectori Salutem!

Az *obeliscus* Szenci Molnár Albert 17. századi *Dictionáriumának* meghatározása szerint nem más, mint egy „négyszegő, hegyes nyás formára fölemelt kő oszlop”. Arról, hogy manapság mégis többet jelenthet számunkra, mint csupán egy egyszerű kőoszlopot, jelentős részben kora újkori gondolkodók, jelesül Molnár Albert kortársai tehetnek. Ők elevenítették fel a 1500-as évek kezdetétől fogva az obeliszkállítás antik hagyományát, és ők fedezték fel újra, hogy ezek az egyiptomi oszlopok – valójában templombejáratok melletti kísérőoszlopok – az eredetnél is mélyebb jelentésekkel ruházhatóak fel. Amellett, hogy nagyságuk révén a világi hatalom szimbólumainak tekintették őket, a rajtuk olvasható hieroglif feliratoknak rejtett, ősi bölcsességet tulajdonítottak.

Talán mind közül a legnevezetesebb obeliszk az *Obeliscus Agonalis*, amelyet X. Ince állíttatott fel Bernini négy szoboralakjának kíséretében a római Piazza Navonán. Athanasius Kircher, a jezsuita polihisztor, az esemény tiszteletére egy teljes könyvben fejtette meg az obeliszk feliratának rejtett, titkos értelmét. Ez Kircher – és tegyük hozzá, sok más kortársa számára – nem lehetett más, mint a Teremtőtől az ősi egyiptomiak számára közvetített, majd általuk Mózes számára átadott ősi bölcsesség, a *prisca sapientia* foglalata. A keresztény és az antik világ ebben a felfogásban összhangba került egymással, ez a harmónia pedig úgy jöhetett létre, ha megfelelő módon fejtették meg az ősi, egyiptomi, majd görög bölcsek által ránk hagyományozott írásokat; az Apostolok Cselekedeteinek útmutatása szerint kutatták fel, mit tanult Mózes az egyiptomiaktól (7, 22: „És Mózes taníttaték az Égyiptombeliek minden bölcseségére; és hatalmas vala beszédben és cselekedetben”), vagy éppen Jusztinosz, az ókeresztény

mártír szerint Hermész Triszmegisztoztól. Hogy mi lehetett ez az ősi bölcsesség? Ahogy Kircher mondja, „bizonyos filozófiai gondolkodásmód, amelyet bölcsességnek neveztek [...] Az összes szerző tanúsága szerint ez nem lehetett más, mint az Istenről, az angyalokról, a démonokról, a világban működő isteni segítségről, a világok sokféleségéről és elrendezéséről, az istenek megidézéséről, a szellemek egyes világokba való leereszkedéséről, az asztrológiai befolyásokról, szertartásokról szóló tanítás, [...] amely arról szólt, hogy milyen áldozatok megfelelő alkalmazása révén lehet a jókat magunkhoz vonzani és a rosszakat elkerülni.” (*Obeliscus Pamphilius*, 1650, b2r-v.) Ez az egyetemes bölcsesség, amely éppúgy tetten érhető a művészetekben, mint az irodalomban; az írott és a tárgyi emlékekben, az ókori hagyományban és a keresztény tanításban, hű tükrö a kozmosz rendjének, amelyet „Isten, a Világ legbölcsebb Mérnöke” hozott létre.

Szabad elérésű online folyóiratunk – címével összhangban – ezeknek a kora újkori materiális és szimbolikus oszlopoknak kíván a nyomába szegődni: annak a korszaknak kutatói számára kívánunk így önálló megszólalási és kritikai fórumot teremteni, amelyben az antikvitás hagyományának felelevenedése és a reneszánsz törekvései még összhangban álltak a világ szimbolikus, rejtett jelentéseibe, a kozmikus rendbe és annak földi megjelenésébe vetett hit éltető hagyományaival. Enciklopédikus érdeklődésű szabad periodikánk minden nemű interdiszciplináris jellegű tanulmány előtt nyitva áll tehát, amennyiben az nyitott választott korszakunk szellemi sokszínűségére és ellentmondásosságának rendkívül izgalmas összetettségére. Nyitottságunkban külön hangsúlyt fektetünk arra, hogy régióink eszme- és kultúrtörténetét rendre nemzetközi, s főként európai összefüggések hálózatában tárgyaljuk, mind a primer, mind pedig a szekunder források vonatkozásában. „Gyökeres kozmopolitizmusunk” (Ulrich Beck) jegyében hiszünk abban ugyanis, hogy csakis hazafi világpolgárként, s világfi honpolgárként szolgálhatjuk valóban hitelesen a történetírás nemes ügyét.

Miközben folyóiratunk abban a meggyőződésben szenteli lapjait a koraújkornak, hogy a korszak önmagában is érdemes a vizsgálatra, nem tagadjuk a korszak átmeneti jellegét sem. Nem vitás, régióinkra az állandóan érkező külső hatások és az erősen továbbélő helyi hagyomány kölcsönhatásai jellemzőek, ugyanakkor az angol terminológiától (*early modern*) eltérően csak részben tekintjük az időszakot a modernitás kezdetének. Ebből a szempontból ugyanis a korszak kifejezetten átmeneti jellegűt ölt, közép-európai régióinkra jellemző megkésett modernitás szempontjából pedig sok tekintetben középkoriasnak tűnhet. Más szempontból viszont a korszak története önálló és sajátos jellege mind magyar, mind egyetemes szempontból vitathatatlan. Éppen ezért a koraújkort nem csupán az újkor korai szakaszának tekintjük, hanem önálló korszaknak, amely szemléletet a szerkesztőség a maga részéről a szó egybeírásával („koraújkor”) is szeretné érvényesíteni.

Tudatában vagyunk ugyanakkor annak, hogy a történelmi múlt nehezen tagolható vegytisztán szétválasztható korszakokra: az európai (és benne a magyar) kultúra alapélménye a régi és az új, a középkori és a koraujkori, a koraujkori és az újkori együttélése. Nem véletlen ezért az sem, hogy folyóiratunk tematikusan és nem kronologikusan közelíti meg a korszakot, miközben nem korlátozza a koraujkori témák repertoárját, és a lehető legszélesebb időbeli határokat húzza meg, elfogadva a *Journal of Early Modern History* (1300–1800) kronológiai felfogását.

A szigorúan vett kronológiai határokon túlnyúló kérdésfelvetés nyilvánul meg folyóiratunk első számának – *Peter Burke* neves kultúrakutatótól származó – nyitó írásában, amely a *Mi a koraujkor?* című, szándékunk szerint egymással is vitakozó esszéket közreadó sorozat első darabja is egyben. A koraujkor mentalitásának fontos jelensége a politika mint diszciplína autonómiájának kialakulása, amelynek szimbolikus alakja a firenzei Niccolò Machiavelli, akinek politikai erényekre vonatkozó elképzeléseit vizsgálja írásában a politikai eszmetörténet Magyarországon is jól ismert vezető kutatója, *Quentin Skinner*. A reneszánsz kiemelt témája a koraujkor kutatásának, ezért egy tanulmány *Prajda Katalin* tollából a reneszánsz Firenze és a középkori Magyarország kapcsolatairól mindenképpen a korszak tárgykörébe tartozik, jóllehet fel is hívja a figyelmet a régiók közötti periodizációs különbségek alapvető problémájára. *Csepregi Zoltán* teológiatörténeti írása ismét csak meggyőzően demonstrálja a koraujkori magyar egyháztörténet európai beágyazottságát, és egy magyar résztvevőket is bevonó nagy európai vitát tár fel, amely a modern európai gazdaságtörténet egyik fontos állomása is egyben. A régiók közötti kommunikáció és mobilitás újabb példáját hozza *Kruppa Tamás* írása, amely az itáliai magyarság-kép koraujkori történetének egy fejezetét mutatja be, rámutatva a középkori toposzok időbeli továbbélésének és térbeli elterjedésének eseteire. A korszak intellektuális sokszínűségére és forrongó dinamizmusára mutat rá *Szentpéteri Márton* írása, amely az *obeliszk* mint szimbólum történetéről szóló monográfia kapcsán világít rá a korszak szellem- és eszmetörténetének egyszerre nagyon is nem modern és ugyanakkor meglepően újszerű jellemzőire és az eklektikus szellemi irányzatok nem kivételes jelenlétére. *Fedeles Tamás* írása hasonlóan jellemzi a korszak spirituális tendenciáit, ahogyan számunk recenziói is a korszak sokszínűségére hívják fel a figyelmet az eszmetörténettől a művészettörténetig, az irodalomtörténettől a régészetig.

Folyóiratunk szerkesztősége a fenti gondolatokkal hívja szellemi kalandokra olvasóit és biztatja együttgondolkodásra a kollégákat és az érdeklődőket.

